

AKATALPA

Haziran 2005 - Sayı 66

Aylık Edebiyat Dergisi

ISSN 1305 - 7685

ŞİMDİLİK TEMMET!

Ramis DARA

İnsanlığın kısa tarihi içinde çok değil bundan 9 bin yıl önce ve yine Anadolu'da dünyaya gelmiş olsaydım, şimdiye çoktan ömrümü tamamlamış olacaktım: Çatalhöyük'te yaşayan insanların ortalama yaşı erkeklerde 34, kadınlarda 29. Ben şimdilerde 52 yaşındayım ve Çatalhöyüklü 'hem-memleketlilerimin' yaşadığı kadar bir ömrü yaşarken, şiir yazıları yazmaya çalışmışım.

Sonra, kitaplardan hayata çekildim ve rastlantıyla yerleştiğim kentte edebiyatın toplumsallaşması (belki buna güncelleştirilmesi demek gerekirdi) etkinliklerine katıldım. Kentin edebiyatla ilişkisi konusunda yoğunlaştım.

Şimdi buradan da çekiliyorum.

Çekiliyorum derken, elbette şiir yazılarımı ben yazmışım, altlarında silik de olsa bir imza var; kentin edebiyatla ilişkisi de eskisinden daha iyi ve bu ilişki de yürüyor; o iki evrede şöyle ya da böyle olmaya devam edeceğim; ama şimdilerde asıl, fiziki varlığımın yeni bir alan seçtim kendime.

Bitkiler.

Besin amaçlı, ilaç amaçlı, baharat amaçlı tarihten günümüze kadar insanların hayatında yer almış bini aşkın bitkiyle muhabbet ediyorum. Bu konuda tüm dünya kültürü hizmetimde. Teknoloji, insana, üç büyük dünya dilinden birini biliyorsanız, diğerlerinin imkânlarını da sunuyor ve birden, en az dört dilin yazılı kültür imkânlarına kavuşuyorsunuz.

Çok heyecan verici bir durum! Adeta tüm dünya insanları birbirini için çalışıyor! Bu bilgileri derleyip toparlayıp, yeni bilgiler, duyarlıklar, yaşantı biçimleri üretmek de başka bazılarının görevi oluyor.

Şimdilerde işte biraz bunu yapmaya çalışıyorum.

Şairler ve şiirlerle uğraşarak yaşadığım ömrüm güzeldi, şehirle uğraşarak yaşadığım ömrüm de, bunlara bitkilerle uğraşan ömrümü ekliyor ve galiba en güzeli de bu olacak diyorum. Bu güzellikte önceki iki ömrümün de katkısı olacak çünkü (Sevgili Çatalhöyükçüler, sizlere göre biraz şanslı mıyım neyim).

Bu arada *Akatalpa* da, hayatımın bir parçası olmaya devam edecek; arkadaşlarımla birlikte bu dergi çıkmaya devam edecek, derginin son halini –tashihi dışında– baskıya gitmeden Melih'le birlikte konuşacağız; ama buraya, geçen ay dışına, başlangıçtan bu yana yazdığım şu küçük yazıları sanıyorum artık yazamayacağım.

Umarım doğru anlaşılır: Dergiden ayrılıyor değilim. Çalışmalarımı, Bursa sokaklarından eve, bilgisayarımın başına taşıyorum.

Çıkacak bitki kitaplarımın Türkiye'ye ve Türkçeye, bunlar aracılığıyla insana ve hayata; şair ve şehir kitaplarımdan daha çok değeceğini düşünüyorum. Sevgili okurum, nerede olduğumu tam bilmiyorum, ama yine de seni esenliyor ve senin yazacağın kitapların benimkilerden daha güzel ve biraz daha 'kaderli' olmasını diliyorum...

Ahmet GÜNBAŞ

ÜÇ ŞAİR HALİ

VARSIL

Sina Akyol'a

Benim oğlum **Sina** okur
Döner döner mana okur
Bir sözcük bozdursa zahir
Nice şairi doyurur

ŞİRSAKAL

Haydar Ergülen'e

Şiirsakalından takalım dünyaya be **Haydar**
Yakışır ihtiyarcığa
Nah şöyle kamburu kadar
'**40 Şiir ve Bir**'lik tespih verelim eline
Kutsal ikindi avlusunda
şakırdatsın alabildiğine

Gel bir aşka taşalım akşam olmadan
Kimse kalmasın dışarıda

ERKENCİ

Hüseyin Peker'e

Sabahın köründe kalktığı
imge avidir erken

Çer-çöp kondurmaz kentine
kuştüyü şiirleriniz uykudayken

Bıçağı alenidir gettosu gizli
yarasıyla konuşur dem be dem

Parkları emzirirken görmüşler onu
bir de **Ender**'e *ağlarken*

Ahmet Çakmak, Ramis Dara, Nuri Demirci, Özlem Tezcan Dertsiz, Gültekin Emre, Yusuf Erten, Hüseyin Ferhat, Ahmet Günbaş, Yunus Koray, Hüseyin Köse, Cihan Oğuz, Hüseyin Peker, Celal Soycan, İhsan Üren.

İSTANBUL MODERN VE FİKRET MUALLÂ RETROSPEKTİF SERGİSİ

İhsan ÜREN

Bu yazıyı büyük bir coşkuyla yazıyorum. Coşkum, ülkemizde güzel şeylerin de olmasından kaynaklanıyor. İstanbul Modern Sanatlar Müzesi'nde hizmetin sunulduğu kişileri ön plana almak, gerekli saygıyı göstermek var. Üstünkörü olmak, bezgin, kırgın, yılmış olmak, baştan savma iş yapmak yok.

En iyisi size baştan anlatayım: 24 Nisan Pazar günü saat 10'da İstanbul Modern'e Fikret Muallâ sergisine gittik. Otomobil park yerinde sakatlar için tekerlekli araba var mı diye sorduk. Girişten alabileceğimizi söylediler. Sağ tarafıma iki ay önce inme indiği için aksıyorum. Bu, sergiye gelirken beni düşündüren konulardan biriydi. Damadım Orhan arabayı alıp geldi, bindim. Asansörde güler yüzlü hizmetliler yardımımıza koşular. Baktım, yalnız bize değil, pusetli çocuk arabalarına da aynı hizmet veriliyor, şaşırđım. Çok yabancı geldi, tedirgin olup kusur avlamaya durdum. Türkiye'de demek ki istenirse güzel işler yapılabiliyormuş, dedim.

1950'li yılların ortalarından beri sergilere giderim. Sergi gezmek bende tutkudur. Bir zamanlar Çanakkale'den salt sergi için geldiğim olmuştur İstanbul'a. Elli yıldır gördüğüm sergileri düşününce: 1994 yılı Ekim ayında İbrahim Paşa konağındaki "20. Yüzyıl Fransız Resim Sanatı" sergisinden daha kalabalık bir sergi görmediğimi anımsıyorum.

Fikret Muallâ sergisinin kalabalıklığına şaşıyorum; bu beni duygulandırıyor, gözlerim doluyor. Ben öyle sulu göz biri değilim oysa! İstanbul Modern'deki Fikret Muallâ sergisi kaçırılmayacak bir fırsat. Türk resminin önemli ressamlarından birisinin, tüm yapıtlarını toplu olarak görebiliyorsunuz. Bu toplu gösterim, Fikret Muallâ'nın 102. doğum yılı nedeniyle. Yüz yılda bir görülebilecek fırsatlardan biri.

Retrospektif sergiler, önem verilip özenle değerlendirilmesi gereken sergilerdir. İzleyicilere sağladığı kolaylıklar sayılamayacak kadar çoktur. Muallâ, ömrünün önemli bir bölümünde yurt dışında yaşamış, orada yaratmış, orada ölmüştür.

Muallâ'nın bu sergisi, son elli yıldır adını duyduğum, yaşamıyla ilgili oradan buradan derme çatma bilgiler edindiğim, yalan yanlış bilgilerin yanında birkaç resmini gördüğüm kişi oluşu yönünden ilginçti. Yaşamı söylencelerle dolu bir kişidir Muallâ. Ne, ne kadar doğrudur bilinmez, yurduyla ilişkileri çok sağlıklı değildir!

Yaşamı dramlarla dolu, ruh sağlığı yerinde olmayan bir kişidir Muallâ. Çok kere bir şişe şaraba resim verir. Sergilerini başkaları açar. Sıkıntılıdır, 2-3 saat içinde, yaptığı resim bitmelidir. Bu nedenle kuru boya, pastel boya, sulu boyayı yeğler. Söylenceye göre, kısa sürede bitmeyen resimlerini yırtıp atar.

Barınma yeri ve günde birkaç litrelik şarap için, yaptığı resimlerin belli bir oranını anlaştığı kişilere vermek zorundadır. Bu yüzden resim birikimi yoktur. Muallâ, yalnız bir insandır, ölünce Fransa'da kimsesizler mezarlığına gömülmüştür. Türkiye'de ender görülecek biçimde, 1974 yılında ölüsü ülkemize getirilip Karacaahmet'e gömülmüştür.

İstanbul Modern'deki Fikret Muallâ retrospektif sergisi, mutlaka görülmesi gereken, yüz yılda bir gerçekleşen sergilerden birisi. Sergi 31 Temmuz'da sona eriyor.

Muallâ'nın yaşamı Türk halkı tarafından iyice bilinmez. Bu nedenle hastalıktan sıyrılmış, söylencelerden ayıklanmış bir Fikret Muallâ yaşamöyküsüne gereksiniyoruz. Bizim bu bilgi ihtiyacımızı serginin çok iyi hazırlanmış Fikret Muallâ kitabı karşılıyor. Muallâ'nın çok renkli dünyasının gerçek renkleriyle okuyucuya verildiği görüşümdedir.

Fikret Muallâ'nın yaşamöyküsü özetle şöyle:

1903: İstanbul'da doğdu. Annesi Emine Nevber Hanım, babası Düyun-u Umumiye ikinci müdürü Mehmet Ekrem Bey'dir.

1912: Saint Joseph Fransız Lisesi'nde bir süre okuduktan sonra Galatasaray Lisesi'ne yatılı verildi.

1915: Futbol oynarken ayak bileğini kırdığı için sakat kalıp bir yıl okula ara verdi.

1918: Muallâ'dan İspanyol nezlesi mikrobu kapan annesi öldü. Babası yeniden evlendi. Muallâ, üvey annesiyle geçinemediği için teyzesinin yanına yollandı.

1920: İsviçre'ye mühendislik okumaya gönderildi.

1921: Münih Güzel Sanatlar Akademisi'nde Afiş ve Desinatörlük Bölümü'ne yazıldı.

1922: Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'ne girdi.

1926: Öğrenimini tamamlayarak Türkiye'ye döndü.

1927: Galatasaray Lisesi'nde resim öğretmenliği yaptı.

1928: Öğretmenlikten istifa edip Almanya'ya gitti. Alkol sorunları nedeniyle Berlin'de bir akıl hastanesinde tedavi gördü.

1928-1930: Fransa'ya gidip İstanbul'a döndü. Ayvalık Ortaokulu'na atandı. Elektrik olmayan bir şehirde resim öğretmenine ihtiyaç yoktur, diyerek istifa etti.

1930-34: Beyoğlu'nda oturdu. Nâzım Hikmet'in *Varan 3, Benerci Kendini Niçin Öldürdü?* adlı kitaplarını resimledi. *Lüküs Hayat, Deli Dolu, Saz Caz* operetlerinin kostümlerini yaptı. *Yeni Adam* dergisine desenler çizdi.

1934: Beyoğlu Kapps Kitabevi'nde açtığı ilk resim sergisi ilgi çekmedi.

1935-36: Salah Cimcoz'un Moda'daki konağının müstemilatına yerleşti. CHP. Genel Sekreteri Recep Peker'le tanıştı. Ondan devlet büyüklüklerini toplu gösteren bir pano siparişi aldı. Kalamış meyhanelerinde içip sarhoş olduğu bir akşam yaptığı panoyu jiletle doğradı.

1936-37: Atatürk tablolarıyla ilgili sözlerinin yanlış yorumlanmasından dolayı, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne kondu. Oda arkadaşı Neyzen Tevfik'ti.

1938: Babası Ekrem Bey öldü.

1939: New York Dünya Sergisi'ndeki Türk pavyonuna İstanbul'la ilgili 30 resimle katıldı. Babasından kalan mirasla Paris'e gitti. Picasso dahil birçok sanatçıyla tanıştı. Hırçın yapısı nedeniyle sık sık polisle başı derde girdi.

1953: Sainte-Anne Hastanesi'ne yatırıldı.

1954-55: Hastanedeyken Dina Vierny'ye satmış olduğu resimlerinden iki büyük sergi açıldı. Bu sergilerden hiçbir kazancı olmadı.

1956: Yeniden Sainte-Anne Hastanesi'ne yatırıldı. Hastaneden çıktıktan sonra sanayici Lhermine ile yaptığı anlaşmaya bağlı olarak Monceau Parkı çevresinde bir otelde yaşayarak resim yaptı.

1957-58: Lhermine, bölgenin en tanınmış iki galerisinde Fikret Muallâ'ya üç sergi açtı.

1960: Raquel Anglés ile tanıştı ve onun himayesine girerek Paris'teki dairesine yerleşti.

1962: Sağlıksız yaşam koşulları nedeniyle, Madame Anglés'nin eşi Raoul Anglés'nin belediye başkanlığı yaptığı Güney Fransa'daki küçük bir köy olan Reillanne'deki evine yerleştirildi.

1964: Paris'te bulunan Bruno Bassano Galerisi ona ait bir kişisel sergi açtı.

1967: Mayıs ayında şiddetli sinir krizleri geçirdiği için hastaneye kaldırıldı. 19 Temmuz'da Reillanne'de öldü. Orada Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldü.

1974: Cesedi Türkiye'ye getirilerek Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

Muallâ, acılarıyla, yalnızlıklarla dolu yaşamında; parkları, caddeleri, orkestraları, kalabalıkları resmederek mi avunuyordu? O delifişek renkler, o çilgın renk kullanımı nelerin çağrışımdır?

İstanbul Modern Sanatlar Müzesi'ni yeterli anlattığım kanısında değilim. Çünkü, 8. *İstanbul Bienali*'nin ayakları donduran 4 no'lu antreposu değişmiş, yeni bir kimlik kazanmış. Ayrıca Topkapı Sarayı'nı eşsiz bir manzarayla gören bir lokantaya kavuşmuş. Boğaziçi ve karşı kıyılar doyumsuz bir görünümde.

Fikret Muallâ'nın retrospektif sergisi, 31 Temmuz tarihine kadar sürecektir. Bursalılar, Uludağ Üniversitesi'nin resim bölümü öğretim elemanları, öğrenciler, liselerin resim öğretmenleri, resimden hoşlanan herkes bu bulunmaz sergiye gidiniz.

Kendimi, çağrı yapmakla görevli saydığım için yazdım bu yazıyı...

ÇINARDAN DÖKÜLEN KIRK İKİ YAPRAK

Yağmuru bekledi koca gün, beklemek zülmüş gibi
İçinde gezinen yedek bulutu gözlerine sakladı
Yollara düşmeyi denese aynı ağaçlar aynı hizada
Elini kalbine koyar koymaz gelsin uyku sığınağı

Yoksa fırtına mı demeli uykuya? Öyle aniden
Üzerini örter gibi yıldızların, geceyle didişerek

Her yıl bir yaprak daha düşüyor çınardan
Yaşlı bir aslanın boynu bükük dönmesi gibi ormana
Dibine kadar mağlup, dibine kadar mağrur, dibine kadar
[munis]

Sürçülisan işte, hangi söz tam oturmuş ki yerine?
Bir atasözü diğerini tutmuyor, kelimeler sırlıklam
Yağmuru bekledim diyorum, koca gün, koca ömür
Kocadı içimdeki çocuk, bıyığı terledi
Yaş kırk iki oldu, tevellüt 963, ama hâlâ doğmamış
Dünyaya gözlerini açmaya çalışan bir kartal sabırsızlığı

Hüseyin KÖSE

ÜÇ RENK: KIRMIZI

-Kieslowski'nin anısına.

Sabah yavan düzlüklerinde ince ruhlu Paris'in
tekdüzeliği ve meczup yaşamın
mor taneciklerini gördüm.
Pozcuym ve ilençli bu yüzden işte,
üçra bir yerinde yaşıyorum beynimin.
Cinnet aralığımda süt şişeleri
ve aspirin, yanı başımda
haki sevgili ormanları
dipsiz ve derin.
Bir yargıcım, ihtiyar, huysuz gergedan
komşu ruhlarda rastlayan aradığı kadına:
Valentine! Aklımda yanıtları düşülmüş
sorulardan geriye kalan hüznü mumiya..

Kalbe doğru "zoom" ve "in"
Yakın çekim, zemini kırmızı olan anıya.
Ben buraya kazara
yere düşmüş bir kitabın
saçılmış sayfalarından geldim,
şimdi dönüyorum yeniden kendime
inatla sürgülenmiş bir sıkıntının
satır aralığından
sızan bir gecenin sırtında.
Ve buluyorum hiç zorlanmadan
evin yolunu
bir köpeğin boynundaki tasmadan.

LEVH-İ MAHFUZ

5. KIZIL ELMA

Sen "beyaz" derili bir Havva'sındır
göğsünden öpsem sütün hârlanır
Adana'yı temaşa etmek ne mümkün gözlerinden
ki gözlerinde yedi deryalar çalkanır
yüzündeki göz izlerinden bir harf
birden o harf kanatlanır yüzünün alfabesinden
uçar içimi kanata kanata

"Soluk benizli" bir halksındır sen
çukur, ıssık, gümrak ovalara damlar sesinden
bencileyin yedi abdal
gözlerinin reçinesine batırılmış yedi nar tanesi
Hatay'a rağmen Mersin'in muhalefetine rağmen
bir Adana'sındır sen mutena
Asya'nın Ön'üne atılmış bir tütün kesesi

Bir Asena'sındır sen loğusa
karlı dağlardan kopan çığ,
Seyhan'ı, Ceyhan'ı emziren bir kısraksındır
uğuldayan fasılasız uğuldayan bir rüzgârsındır
bir kadınsındır rüzgâr yeleli
ama birden o harf kanatlanır yüzünün alfabesinden
uçar Hüseyin'le Ferhad'a çarpa çarpa

Nihayet bir Mohikan'im ben

bir
Kızıl
d
e
r
i
l
i

6. DENGBÊJ

...Git

Ahmedê Xani'ye halife dur, Ezberine al *Mem û Zîn*'i. Sök fikrinin rıza kilidini. Kendine bir Babil kur, bir fildişi kule. Ağıtlara soyun, ağıtlarda bekletilmiş gazellere. Hicri İzgören'i sesle. Oku ve belleğine kaydet *Bedeli Ödenmiştir*'i. Abdal kanatılmadıkta elbet postunda küs oturur. Bir cönkte gördümdü seni. Bismişah. Tenha duruşundan, grotesk dövmelerinden bildimdi seni. Eşhedü enna Aliyye'n-velfiyullah. Kusur insana mahsustur, huruc ve çile. Nicedir benim de içimde bir damla ateş soğur. Git

Seyyid. Tef ve santur mişli gelecek zamanlarda da bulunur, mırza ve kâfur. Kendine bir rüyakâr seç, Ahmed Arif'e, Mehmed Uzun'a, Muhsin Kızılkaya'ya benzer bir dengbêj. Her şair önce Ali diye tesmiye olunur, mehtap sonra dökülür Dicle'ye. Aşk cinlerim âdeta kudurur, lakin haset ve inkârın hiçbir haklı gerekçesi yoktur, ki temize çekeyim onları bir dahaki sefere. Aha mum ve buhur, efsûn ve Diyale. Aha Zagros, Cûdi: koç ve buğur; binbir kehânet, başkasının rüyasına ait bir mısra-i berceste

Seyyid. Perwaneyê per gîhande zeytê...

KEDİ ZAMANI

Nuri DEMİRCİ

*Kediye sormuşlar:
-Küllerin yanı mı, sobanın altı mı?
Bir soru olmuş yanıtı:
-N'oldu güneşe?*

İhsan Üren

Tekel deposuna varmadan, Yahşibey Caddesi'ne kıvrılıyorum. Evlerin avluları yola kapalı: Yüksek duvarların, yüksek kapıların ikiye böldüğü zaman, iki ayrı köşede bekliyor. Eliböğründelere yaslanmış cumbalar, dizlerinden destek alarak doğrılmaya çalışan kadınlar gibi dizilmişler iki yana. Ve camlarda, evleri savunan top namlularına benzeyen soba boruları, son dumanlarıyla bulut resimleri çiziyorlar, daracık göğe.

Yolun aşağısındaki pala bıyıklı Osmanlı evleri top sakallı barlara dönüşmüş. Bazı evler de ışıklarını atkuyruğu gibi bağlamışlar enselerinde: Kıraathaneden cafeye geçmişler. Yolun sonu Altıparmak çünkü, uygarlık, atını oraya bağlamış.

Atlarını arabalarla değiştirenlere karşı yürüyorum.

Köşeye varmadan, Oya Apartmanı. Kapıyı dik kesen çıkıntıda iki sıra zil. En alttakilerden sağda duran adın üstüne basıyorum: İhsan Üren.

Aşağıdan duyuyorum,

“-Yine doktor için geldi bunlar” diye düşünüyor İhsan Üren,

“- Benim zilime basmaktan keyif alıyorlar.”

Bu sırada ya alnına kaldırıyor gözlüklerini, ya da çıkartıp masaya fırlatıyor.

Zile bir kez daha basarsam, bu defa,

“-Cüce bunlar” diyecek, “-Boyları yetmiyor üst katların ziline.”

En üstteki iki zile birden basıyorum. Kilidin dilini tutan yay atıyor, içeri giriyorum. Sağdaki duvara posta güvercinleri konmuş. İhsan Üren'e ait olanın ağzında, uzunlamasına katlanmış iki edebiyat dergisi; biri *Akatalpa*. Alıp bir kat yukarı çıkıyorum. Zil.

“-Yine mi?” diye bağıyor içerden, İhsan Üren, “-Cüceler!”

Kapıya vuruyorum, ayak parmaklarımın üzerinde yükselerek. Sürüklenen terliklerin hışırtıları. Kapı açılıyor.

“-Merhaba İhsan Abi” diyorum.

“-Sen misin, gel” diyor, “- İçeri al pabuçlarımı.”

“-Sana bir soru getirdim, iki de dergi.”

Beni izle, diyor, sürüklenen terliklerin hışırtısı.

Karşı duvarda, iki çerçevenin içine dolmuş deniz ve kayıklar. Salonun uzun L'sinin dibinde, kendine hayran, kısık sesli bir televizyon, çaprazında bilgisayar masası, bilgisayar, sandalye ve dergiler, kâğıtlar, kitaplar.

İhsan Abi sol yanağını tıraş etmiş; sağ yanağı pamuk tarlası.

Baktığım yeri fark etmiş olmalı ki:

“-Yüzümün öte yanına geçiyorken aklıma bir şey geldi, unutmadan yazmak için masaya geldim ve kaldım burada.” diyor.

“-Ne yazdın, İhsan Abi?” diye soruyorum. Okuyor:

“-Okula giden ağaçlar defterlerini yolda unutmuşlar. Öyle budamışlar ki ağaçları; tek dalın kalmamış anısı. Yapraklar dökülüyor; artık üşütür yalnızlık.”

“-Bunlar japongülleri, İhsan Abi.” diyorum.

Zil çalıyor.

“-Cüceler” diye bağıyor, İhsan Üren, fırlatıp atmak için gözlüklerini arıyor.

“-Yüzünün öte yanına geçiyorken, uçurdun çenendeki köprüyü.” diyorum gözlüklerinin durduğu yeri işaret ederken. Devam ediyorum:

“-Burnunun altındaki geçitte kıl heyelanı. Kasketin yalçın, alnında kar gölgeleri. İki kaşının arasında dipsiz bir uçurum var. Gözlerin jiletten korkuyor, enseni dolaşmak zor.”

“-Sen mi soracaksın yoksa ben mi başlayayım?”

“-Burada soruları sen sorarsın İhsan Abi.” diyorum, “-Sen başla.”

“-Sonsuzluk bozuk mu?” diye soruyor.

Kanepenin kıyısına ilişiyorum. Yerdeki, bilgisayar masasının üstündeki kâğıtlara, koltukların üstüne, raflara, kitaplığın önündeki masanın üzerine yığılmış kitaplara bakıyorum.

“-Döngü!” diyorum, “-Ne kadar yol alırsa alsın, her şey çıkış noktasına dönüyor. Mekânı tekrarlıyoruz; zaman, yok'tan yok'a doğru istifleniyor. Farklılıklarımız aynılığın birer parçası. Bizler birer ritimiz, İhsan Abi, sonsuzluğun tamtamından çıkan ve boşluğa savrulan birer avaz.”

“-Maddenin hangi halisin sen?” diye soruyor bu kez, “-Hücrelerimizin sonsuzluğu gövdemizin sınırlarında dokulara mı dönüşüyor? O zaman küçük İhsan diye mi çağırmahtım epitellerimi? Öyleyse ben, yüzümün sol yanındaki İhsanları mı kazımış oldum, bu sabah? Yarın sabah ve sonraki sabahlar, jiletim yüzlerce İhsanı mı kazıyıp duracak? Yıkılacak bir duvara çiçekler yapmanın anlamı ne?”

“-O benim sorum, İhsan Abi” diyorum.

“-Ne o?” diye soruyor bu kez, “-Mücella'yı mı gördün?”

“-Mücella mıydı gördüğüm, Çantacı Ayten mi, bilmiyorum. Belki de hem Ayten'di hem de Mücella. Belki birlikte geçmişlerdi, bizim de geçeceğimiz o yerlerden. Belki biz önden yürüyorduk. Durulacak yerleri geçtik, dalgın ve kör; onlar gördüler ve orada kaldılar.”

“-Hohladığımız camda ne kadar kalır adımız?”

“-Sahi, İhsan Abi, insanın hangi haliydi Ayten? Kızıyakup Mahallesi'nden alınan zambak, Ahmet Dai'nin son cemaat yerine dikildiğinde, el bağlamış müminler hangi hayata onay verdiler? Aşkın, Ayten için dünyadaki ahret olduğunu biliyorlar mıydı? Biliyorlarsa, nereye gönderdiler onu? Peki, Şahadet Camisi'nin gölgesinde hangi çiçeği yetiştirebilirdi Mücella? Biz oradan geçip nereye gittik? Neyin gölgesi bulaştı üstümüze?”

“-Şimdi çıksam Gümüşlü Kümbet'e, Tophane Parkı'nda otursam. Kırk yıl öncesinin gencini yanına çağırırsam, kızarıklık yüzüne baksam, terleyen ellerini tutsam, sevgili bekleyen coşkusuyla dalga geçsem. Şahadet Camisinin oradan, Pınarbaşı'nın buzlu suları gibi aziz bir kız alsam, öpüp başıma koysam, kırk yıllık karım olsa... Nafile Bursa, nafile yaşam; yoruyor yıllar. Ne kadar istemesem de araya giriyor zaman denen canavar. Bu büyüde aksayan bir yön var.”

“-Biz maddenin toz haliyiz İhsan Abi. Bir ad aldık kendimize ve cilalı toz devrini yaşamaya başladık.”

“-Unutmuş tarihi, çürümüş tohum. Düşümde sızıyor zaman, acıtıyor canımı. Yangındı gül alevi. Geçmişin kristal hortlağı ayna, söyle bana, kimdir şair, Babil kulesinde sözcük çiftleştirilenden başka?”

Durdu, daldı:

“- Kırk yıl var ki bir ateşböceği görmedim. Çalındı galiba kiraz mevsimim, es geçtim ilkyazları. Çocukluktan bütünlemeye kalmış bir çırak gibi, yoksul geçirdim hayatı. Şimdi kirli bir camın ardından bakıyorum o yıllara. Fırtınalara, gözyaşlarına yalancı bir yiğitlikle kafa tutuşumu görüyorum. Katladığım mendilin içinde kalmış gençliğim.”

Parmaklarını gözlerine, gözlerinin arkasına dokunmak ister gibi bastırdı.

“- Evin büyükleri, birer birer çekip gittiler. Şimdi onlar okunmaz birer hiyeroglif. Ve ben, bu alfabenin bir harfi olmaktan kurtaramıyorum kendimi. Çıtkırdıldım bir ruh taşıyorum; bu yüzden, zonklayan ölü çocuk fotoğrafları düşüyor içime. Yaşlılık yarı yarıya anımsamaksa bir o kadar da unutmak demekmiş, bunu anladım. Zaman, kanatlarını koparıyor anıların; unutulmuş ırmağına düşüyor kuş ve karanlığa boyanıyor. Kelebek

kanatlarının arasından çıkıp gelen sabah, ırmak kıyılarına yıkıp duruyor kötülüğün seslerini. Ah, bir de unutulmak var ki, işte asıl o öldürür bizi.”

Bölmekten korkarak sessiz kalıyorum.

“- Daha da öteye gitsem, özgür bıraksam çocukluğumu, dal kapar kayık yapar ve yüzdürür gölde, kimselere aldırmanın kayığını. Kahkahaları çelenk yapar takar başına, ağzı papatyalı palyaço olur. Ama, sabrın hünkârı zaman avunmuyor palyaçolarla.”

Sağına soluna bakındı, ayağa kalktı ve,

“Ben yüzümün öte yanına geçiyorum, git artık.” dedi, terliklerini hisırdatarak koridora yürüdü.

“-Yıkılacak bir duvara çiçekler yapmanın anlamını söylemeden mi gidiyorsun İhsan Abi?” diye sesleniyorum arkasından. “-Yüzünün öte yanında dolaştıracağın jilet senin boya fırçası mı olacak? Klavyen, kalemin, kalemlerimiz; hepsi birer boya fırçası mı yani?”

Fayanslara çarpan sesi geliyor banyodan:

“-Sonsuzluk bozuk. Koynumuzda mayalıyoruz ölümü. Korkuyoruz. Korkunun kokusunu bastırın diye çiziliyoruz çiçekler. Beynimizdeki boya bu korkuyla kirli. Artık git.”

Çıkıyorum.

Osmangazi Kaymakamlığı'nın önünden geçerken, binadan gelen ilkokul çocuklarının sesini duyuyorum. Tabeladaki yazı akıyor ve okumayı yeni sökmüş bir çocuğun tebeşiriyle yeniden yazılıyor: Altıparmak İlkokulu.

Nüfus Müdürlüğü'nün kadın memurları, bütün kalçalarını ve bütün göğüslerini yanlarında taşıyarak seke seke koşturuyorlar bahçede: “Ava gidiyoruz, cıva gidiyoruz, sizin gibi kimselerle konuşmuyoruz.” Kurdelaları zıplıyor, iki örgü saçlarının ucunda. Yanakları pembe, enseleri terli. Muhasebeden iki erkek memur, plastik boruları ağızlarına dayamış, kızların bacaklarına doğru, kâğıt külahlar üflüyorlar.

Kemerlerin altında sırtlarını duvara dayayarak oturmuş jandarma erleri, çömeldikleri yerde, cam bilyeler, gazoz kapakları ve artist resimleri ile dolu ceplerinden çıkartıklarını birbirlerine göstererek günlük oyuncak borsasını konuşuyorlar.

Makam şoförü, kolunda sınıf mümessili bandı, elleri arkasına bağlayarak dolaşan kaymakamın bahçe turundan sonra vereceği hareket emrini bekleyerek kara plakalı arabanın camlarını siliyor.

Okulun çalışkan kızları, çizgi film kahramanlarını taklit eden iki polis memurunun kedili, fareli, peynirli, kapanlı gösterisini alkışlıyorlar. Her biri, aklında kırılmalı ve kırık aşk filizleri, sırtlarını kendilerinde tutarak, ötekilerin davranışını kolluyor.

Birden Akademi'ye dönüyor okul. Bayan memurlar, öğrenci kızlar gibi, şımarma haklarını saklı tutarak, ciddi tavırlı amirlerine, yanıtlarıyla ilgilenmedikleri sorular soruyor, bitirme tezi saydıkları kestirme hayatlara kaynak olabilecek bilgileri almak için, kulaklarını onların dudaklarına yaklaştırıyorlar. Bu sırada, tek katlı, yeşil panjurlu evlere (biri kız biri oğlan) çocuklar ve elleri kolları paketlerle dolu kocalar yerleştiriliyor. Geniş paftalı projelerin üzerine arabalar, tatil köyleri, uçak biletleri ve dünya gezileri de işaretleniyor.

Dile getirilmeyen bu istekleri içlerine fısıldayan kadınlar, onay aşamasının yaklaştığını hissettiklerinde bütün şımarma haklarını kullanıyorlar.

Onay mührünü pantolonlarının en derin cebinde taşıyan orta yaşlı amirler, kendilerine sunulan tasarımlardan daha verimli sonuçlar alabilmenin yollarını ararlarken, bir yandan yapılacak ön çalışmaların önemini vurguluyor bir yandan da, tek katlı, panjurlu evlerin yerine, gözden uzak bir arkadaş evini ya da yıldız olmayan otellerin tek gecelik odalarını nasıl konduklarıyla ilgili düşünüyorlar. Soruları dinler, yanıtlarını verirlerken, gerçekleşmesi güç görünen bu planların olası zararlı sonuçlarını da hesaplıyor, bu hesabı, projelerin maliyetine ekleyerek genç bayanların dikkatini çekiyorlar ve sözlerini, bu gece ne yapacaklarını sorarak bitiriyorlar.

Bahçe duvarının köşesine kurduğu tezgâhta çakmaklara gaz dolduran yaşlı adamla göz göze geldiğim anda, Kaymakamlık binası, Kaymakamlık binasına dönüşüyor yine. Kravatlar, kâğıtlar, takım elbiseler iniyor, çıkıyor merdivenlerden.

“-Yardım edin bana” diyorum çakmakçıya, “-Tutuverin şu merdivenin ucundan.”

Beni umursamıyor,

“-Nasıl yıkılacak.” diyor.

Elindeki tüpten bir sıkımlık gaz boşaltıyor havaya,

“-İşte şu gazın çizgisi gibi dimdik, merdiveni dayayacağın duvarın omurgası; onun kadar dik, onun havadaki izi kadar ve ancak onun kadar dayanıklı. O bir resim, üstat, bir kartpostal. İçi yok, derinliği yok, arkası yok. O bir kâğıt ve zamanın makası çalışıyor.”

Yürüyorum.

*

Yürüyor muyum?

Zamanın makası, sınırlarını bozmadan kesip çıkarmış Fikret Ürgüp'ün resmini edebiyat fotoğrafından: Saçları karışık, ayağı çorapsız, yüzü kir içinde ama, ne tuhaf mutlu; sanırım mutlu.

Fikret Ürgüp, Heidegger'in lichtung'unu yakalamış: “Bir yerden kopup da geliyoruz oraya; ormanın ortasındaki yemyeşil çimenliğe.”

Yücel Kayıran, *Sonsuzluk ve Bir Gün* dergisinin ilk sayısında lichtung'u “İnsan Varlık'ın açıklık alanıdır. / İnsan, dünyadaki-varlık olarak kendine açılmıştır.” biçiminde yorumluyor ve belki de Heidegger'in felsefi yaklaşımına bir bakıma biraz tinsellik biraz da kutsallık ekliyor.

Büyük Varlık'ın parçası olarak insanın kendini sorgulaması ve kendini sorgularken büyük Varlık'ı da sorguluyor olması bir yana, bu kavramla vurgulanmak istenen aydınlanma, tam olarak insanın kendini fark etmesidir ki, Fikret Ürgüp'ün ormanın ortasındaki, yemyeşil çimenliğe çıkması boşuna değildir.

Öyle söylenir: Orhan Veli'yi, özellikle yaşadığı dönemde, her okuyan, şiir yazmaya kalkışmıştır. O duyguyu kıskırtır çünkü: Ne olmuş yani, bunu ben de yazabilirim. Yalınlığın basitlikle karıştırılması ya da nahiv söylem ustalığının cılız ses sanılmasıdır bu; derinliği hesap edemeyenlerin kendi sığ sularındaki çirpinişleridir.

Ürgüp, öyküdeki Garip'lerden biri. Düz, olduğu gibi, geldiği gibi, basit, boyutsuz, ayak bileklerinden yukarı çıkmayan bir derinlikte (ya da sığlıkta); sanat kaygısını aklına getirmeden yazıyormuş izlenimi veren çetrefil bir yazar o. Farkında olan, farkına varan bir süperrealist. Bilinci, bilinçaltını ve rüyayı doğru okuyarak bunların bileşkesinin işaret ettiği gerçeğe varmayı amaçlayan bir yazar.

“Bir kadın okumuş. Korktum, dedi. Korkacak bir şey yoktu. Ne rüya ne uydurma. Yaşantının ta kendisiydi.”

Atlamışım ya da görüp geçmişim: *Van*'ı ve *Kısa Lodos Hikâyeleri*'ni Bahri (Çokkardeş) getirdi bana. Basıldığından tam on dört yıl sonra okudum ve Fikret Ürgüp'ün resimlediği duvar üstüme yıkıldı.

Zamanın makası çalışıyor; acımasız...

ÇIKTI

ERGUVAN MUHABBETİ

Derleyen ve Yayına Hazırlayan: Ramis DARA

Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayınları

Atatürk Cad. Uçak Sok. No: 2 16020 BURSA

Tel: (0 224) 220 95 99

‘AÇIK YARA’

Mustafa Köz'ün ilkin *Ateş Bağı*'nı okudum (2003), sonra da *Açık Yara*'sını (2004).

Yürüyüşün işaret fişekleri gibi her sözcüğü "tütün gibi" yarasına basıp, "dolu bir sarmıca damlayan sular gibi" biriktiriyor şiirlerini Mustafa Köz. Yer yer anlatımı, öyküyü öne çıkarsa da geniş bir görüş açısıyla sarıp sarmalıyor şiirini ve yepyeni, can alıcı imgelerini: Şiirleri "...yağmur / öncesi gökyüzünü koklayan bir köpek gibi / hayat'tan koparıp aldıklarıdır ve o hayatın şiirini yazıyor, Mustafa Köz. Savaşın ve acıların iç ve dış coğrafyasında ateşin bağıni çözüyor "yıldızlar ve çiçeklerle" hayatı değiştirmek için. "Ölümün bin yüzü var / biz yaşıyoruz birini." derken de bir yara gibi taşınıyor yüzler ve yüreklerde kilitlenen öyküler, ölümler. İnsanın ölümü "bir mektup gibi" yaşamasını kavramak da, anlatmak da kolay değil; o, onun için "kalbimize dönelim" diyor su'ya, yani "bir halkın yokluktan biçtiği kumaşa." İbrahim Çiftçioğlu'nun resimleriyle şiirlerin teması bire bir örtüşmüş neredeyse *Ateş Bağı*'nda.

Açık Yara'da, o, göğü eşleyen bir şairdir artık. "sicim gibi" konuşmaları geçtiği, "çilli" bir sabahta. Sabah, "bir kurşunkalem gibi" açılır hayata ve üç işçi "Gökyüzünü karıyor"dur "eski nisan" geçip giderken. "bir patika yola" çıktığında, rüzgâr ise "taşları kaldırıyor"dur. Avluda "dörtmala bir karanlık" kol gezer. Sudaki ayak izleri çoktan silinmiş, tarihe karışmıştır. Onca geçmişini yürüyerek iner, elbette ayakları "olmasaydı da" yapardı bunu. Suluboya resimler seriyor gözümüzün önüne Mustafa Köz, biraz flu, "güneşli bir bahçe"yle, mavisini eksik, acısı bol ve irmağa kazınmış sözcüklerle. "Bir bozkır atını soğutmak" gibidir hayat onun şiirlerinde, "dert küpte kara zeytin"i nasıl beslerse, beklerse, öyle. Ovanın "harlayan odunu" atlarıdır. Onun şiirinde "gök yeşil bir yavru ağzı"dir. Yeşil çuhalıdır rüzgârı. "gözü eski" bir sudur içtiği, içirdiği. "kırk yivli dua" da eksik değildir, "üzerlik" de. Ateşin de ateşine dikkat çeker. Buldan örtüleri zamanı taşır testlilerle dolu pencere önlerine. Omurgasını oluşturmuş bir gece "belki bir ateş evi"dir "avaz sessizlik"te. "eprimiş gül ses"ni de kor bir kenara, "dil yaprağı"na sahip çıkmayı da ihmal etmez.. "yaralı pars yavruları" gibi sözcüklerdir onun şiirine can veren. Onun için "taze sözcük cıvıltısı"ndan geçilmiyor bu yeni şiirlerinde. Sözcüklerinin arasında "bir sukelebeği" geziniyor ve "İmge, küpe gibi sallanıyor şiirlerin"de. Küpenin duruşu ve ritmi çok önemlidir ve o nedenle onun her şiirinde "ayrı bir imge yapısının / olduğunu" da görmemiz gerekiyor. Öyle ya, bir süre sonra her sözcük yerinden kıpırdamayacak hale gelecek ve "taşa dönecek"tir, sınıksız.

Açık Yara'da Mustafa Köz, şiire ve nasıl şiir yazılacağı konusuna da kafa yorduğunu gösteriyor. "Nasıl başlamalı bu şiir?" diye soruyor ve sıkı bir başlangıç dizesi arıyor. Öyle ya öyle bir dize bulmalı ki zorlu, ağır, "Bir dize bıçkın, cömert, dövüşken", "Bir dize acı dolu, Gemerek'te bir okul" gibi olmalı ve bir daha yerinden hiç kıpırdatılmamalı. Bir şiirin ilk dizesi kadar zorsa son dizesi de o kadar zordur. Onunla şiirin nasıl başlaması gerektiğini tartışırken, bir de bakıyoruz ki ortaya "Gizli Pençe" şiiri çıkmış.

Kendi şiiri üstüne de şu yorumları yapıyor Mustafa Köz: "Tuz gibi çoğalır şiirim", "Yeşeren mermerdir şiirim", "Tay gövdeli ovadır şiirim", "Başka bir kenttir şiirim", "Birden geri çekilir şiirim", "Doğru yaylardır şiirim", "Sözcük, atamdır der şiirim", "Acı ve kuşkudur şiirim" Dil ise onun için "evdir, ambardır, tuzdur, rüzgârdır, topraktır, ateştir, sudur, çöldür, arıdır, giysidir, ormandır, ekmektir, buluttur, tendir, mevsimdir, gölgedir, seledir, yongadır, sokaktır"

Onun üstüdeki gök "tek şekerli"dir. Dilindeki şiir kavun diler, söz keser; deniz buğday tarlasıdır, başaklar savrulur durur imgeleri arasında. Bazı dillerin "çıkırığı" pas tutmuştur, o uzak durur böyle şeylerden. "dağ rüzgârlarıyla" çekilen fotoğraflar unutulsa da, günün birinde şiirde yer bulunabilir onlara da. Yüzünde "sonsuz şimşekçiçeği" taşır göçebe yağmurlara. "yağmurun fülütü", "gitmeyi unutmuş yeşil bir tren", "Palandöken Dağları'nı saat gibi kullanan /

Celal SOYCAN

çingiraklı tarihlere uğradım diyalektik gereği iğfali peşinmiş öngörülen vuslatın kolsuz bir çevirmenin işaret dilinden yazdığımınla sınıadım çok gündüzlü kadını

defter kurutup yele salan ehil ve cahil yoldaşlar edindim sonumun öncesinde mevsimler çerçisi kardeşlerime kıydım

dikiş tutmaz tanrıların günah ve gül tufanı ortasında ben hırpaladım yolunun yolcusunu her kavşakta kılavuz ölülerinin ağzından adımları soran babamsız çarşılara düştüm

bir yapıcıydı halam hem anneydi on yaşında oğlunu emzirirdi hem taş örerek sonra öldü kurtulup bu ilk masalın ipeğinden tanıdım kurduğu köprüye muska yazan dedemi bir korku suyu gibi bekler genzimde kokusu

tebdil dolaşarak aynacılar pazarında usta destancılar tuttum anılsın diye adım gönül indirip tanık oldum kurduğum hayale

belki onca kitap okuyup sonra uydurdum hikmetine sual düşler faili kendimi sıratsız bir çocukken belki orda ve hâlâ

unutbeni çiçeğinin tohumu çatlıyor kökümde uzayan gölgelerden anlıyorum huysuzlaşan odamda yazdığımı kefil bulmalıyım çıraksız kalmış semerciler kalaycılar köşkerler arasından

bir eski mezra". *Açık Yara*'daki şiirler, yepyeni bir söylemin habercisidir etkileyici dizeleriyle. Mustafa Köz, büyük sözler etmez şiirlerinde, ama dikkat çekici imge ve söylemle yol aldırır şiirine. Onun şiirinde "aramayın ne imge ne metafor ne / rüzgârın burcuna çekilmiş bir sancak", "bir kadı / su çekiyor, bağlıyor öğleyi eski bir hazirana / oraklar gibi uyuyor oğullar gömütlükte" Bu şiirden "bir bulut geçiyor, elinde su dolu bir zembil"le dizesi kolay kolay unutulacak gibi değil. Şu dizeler de öyle: "Sen ki ipek örtüler gibi kımıldıyorsun içimde", "sonra yüzün yarına inmiş bir bayrak", "bu karanfil patlaması", "denizi kararınca uykuya düşen Muğla köylüleri", "onlardır kardeş kanlarıyla apteslerini taze kılan", "Uç uca iki sigara gibi tutuyoruz yalnızlığı", "dibe çöken taşlar gibi bakışlarımız / bir boşluğu koparıyoruz solduğu yerden / bıçaklanmış bir limanda bir uzun çapa", "gün boyu kendi kendine konuşan bir telgraf direği", "hani o mendiller gibi / katlayıp koyduğumuz iç sıkıntısı", "bu böyle tiftik gibi atılmış bir çocuklukla". Bu kadar yeter.

Mustafa Köz, hayatı çok yönlü kavıyor ve öyle damıtıyor şiirlerinde. İmgeleri günlük hayatın çarkından geçip de öyle girmiş dizelere. Kolayca unutulacak şiirler değil onun kaleminden çıkanlar, yeniden keşfedilecek kadar taze ve güncel! Son dönem yazılan şiirimizde öncü bir atılım, bir öne fırlayış onun bu *Açık Yara*'daki şiirler. Onun şiirinde yalnızca hüznün ve karamsarlık yok, sevinç de başını okşatıyor seyrek de olsa. Örnek mi? İşte: "bazı akşamlar, bazı sabahlar ki bir dönüşü / biriktirir sedefli çekmecede / ve durmadan döneriz ve durmadan / gülmesi bir çocuğun uykusunda, ve durmadan / yıkanmış kurutulmuş gömleklerin sevinci"

Mustafa Köz, *Ateş Bağı*, Papirüs Yayınları, 2003, 103 sayfa.

Mustafa Köz, *Açık Yara*, Alkım Yayınları, 2004, 102 sayfa.

Özlem TEZCAN DERTSİZ

GAM

fa

fa-lima inanmam artık ne söylesen
haneme ay mı doğar, su mu yürür bilemem

fark etmek kendini çok zaman düş kırıklığı
kapındaki sığ deniz, mavilerinle kavgalı

sesin bir yatak açmıyor yorgunluğuma
film kopmuş, uzadıkça uzuyor on dakika ara

ah bu sol yandaki ney çalan acı
ne kadar saklasam, o kadar açık

fay kırıldı, dağıldı şehrim, sözcükler çıplak
kalbimin cildi koptu, yırtıldı say-fa

Yunus KORAY

BİR ŞAİRDEN BİR ŞAİRE

Bu güzel gecede üzölmek niye?

Şiirin soluğusun sen.

Ağzısın sözcüklerin.
Harflerinle senin
Yer değıştiriyor bütün gökyüzleri,
Ağaçlar. Ağaçların kalbi, uzaklarda
Hiç yaşlanmayan eski bir suyu söylüyor.

Dilin upuzun, sarp
Ruh dağlarından bir apayrı iklimi ünlüyor;
Aya çakılan mızrağının sesi
Sığmaz oluyor ki yaşlı geceye...

Güller gibi
O güzel yurdunda gözlerinin
İri, ipiri güneşler inip kalkıyor;

Masallar gelip geçiyor dizelerinden.

Ahmet ÇAKMAK

TELAŞ

Narlar, incirler ray tozlarında boğulmuş

Şimdi insan ne ister

Ey yazı iten güz yaprakları
Firdöndüler...

Suluk ister bekleme salonlarına yolcusuz istasyonlar
Çok kullanılmış ruhlar kuş civıltıları
Kararan resimlerine

Kimden kaldı sana bu kalabalıklık
Bu kuruyan zamana su verme hastalığı
Taşın telaşı

'YERYÜZÜNÜ GEZEN ATLI'

Hüseyin PEKER

Her şeyden önce özgün bir şiir Mahmut Temizyürek'in. Eşi, benzeri yok. Rakibi de yok bir bakıma. Yazılmayan, denenmeyen bir türden konuşuyor. Önuşlar, belirsiz tanrılar, elmas uykular, hep onun ince zekasında; kılcal bilgi hazinesinde (s. 32). Sanki birikmiş, mayalanmış, yoğun bir safhada oluştuğunu göstermeye başlayan bir fokurtunun sesi bu! Tarihten, ince Türkçe'den sesler almış, insanı bezdiren düşünceden bilge ağırlığıyla tanılar yakıştırmış, kendini eskiyle yeni arası bir yere çakıp gitmiş bir ozanın sesi daha çok.

'Ellerine doğmuşuk hevesle' (s. 32) diyor bir şiirinde. Değıştirimler, değıştirerek söylemeler, hep bir bilgenin kursağından gerilmiş karşımıza. Kırk yıl hazmedilmiş, öğütölmüş bir uzun yaşlının üstümüze serpiştirdiğı sıcak su, bu söylenenler. Sanki bu suyu bedenine, yüzüne yiyen kişiler, okur olma yüzü hürmetine kavuşuyor. Bir bilgenin usancı birikiyor karşımızda. Ama bu usancın gülen tarafıyla karşılıyor bizi Temizyürek. Hep yapıcı bir kuvvet var karşımızda. Yıkmaktan, kırıp dökmekten yana değıil. Şairimiz önce okurunu onarıyor bence, dedikleriyle, dünyada dolanan, yerleri süpüren kaftanıyla:

'dağılışımdan varlık devşiren hayat' (s. 9)

Yine bir şiirinde böyle diyor. İlk bakışta tırmalayan, örseleyen bir söyleyiş bu. Yani kaymıyor, akıyor dilimizde. Zaten şair olmanın sakınmasını dillendirmiyor Temizyürek. Kelimelerin yer değıştirdiğı, anlam uçurduğı umurunda değıil. O uzun pelerinin altındaki gölgeyi saklıyor bize. Gölgeyi sizi korur demeye getiriyor.

'Ben hâlâ orada kaldım

Tarihin vahşetinde..' (s. 46)

Tarihin boyu uzundur onda. Sırf bir iklime bağılı kalmak, yazdıkları arasında. Sanki ülkesi çok katlıdır. Geniştir ufku. Bir sözü vardır dağlara (s.46).

Kendini tutsak sayar dünyaya. Boyun eğımiştir olan bitene. Ama arasında kopma, çoğalma duygusunu aktarır durur hepimize. Diyeceğı var da ondan. Dünyanın ortasında dans eden biri gibidir. Tıpkı Mevlevilerin dönerek söylemesi gibi, dalarak söyler evrenin aksine. Yeryüzünü gezen atlı gibi değıildir bir bakıma. Geren, seren bir atlı. Hem de koşturan, nal seslerini duyurmadan tozu dumana katmadan. Seyrettirecek esmer öfkesini. Irmaklarda yunar, kamaşır neye baksa (s. 71). Yanarak soğuyor dünya, (s. 59) dediğı yerde oturur. Kendini çıplak bir yalan gibi hissettiğini, bize de hissettirmeye koyulur. Onun derviş kaftanı tozludur. Yarım yamalaktır. Günümüze inse kendini hangi semtte bulurdu diye düşünürüm. Karar veremem. O, yılı belli olmayan bir orta devrin günlüğünü tutmaktadır. 'Mahmut Temizyürek değıilsin böyle' (s. 47) der oturur bir şiirin orta yerine. Tutsak Raduyev olduğunu bulmuş bir kere (s. 44).

'Kalbimiz, ölçüsüz haritası yeryüzünün' (s. 38)

Kendini tanımlarken hep dünya korucusu gibi görmüştür işin sonunda. Seferis'in 'Argonotlar'da hatırladığı geçmiş yazısını, o ateşböceğı, yer yurt ayrımı yapmadan, yürek parsellerinde arar durur. Kendini yokluk tanrısı olarak gördüğü yer, (s. 38) Kaptan Karanfil'e çaputtan atlas giydirdiğı yere benzer (s. 27). Renklerde, görüşlerde hep bir arayış, düşünme sistemlerinde bir koşuşturma, tarihte bir yer oynatma, ufacak bir deprem; M. Temizyürek'in yaratmak istediğı.

Sonsuzu dinletiyor bize. Taşı kavratıyor (s. 64). Araf'tayız daha diyerek (s. 66), zamanın ayarsız sorgulamasında bir yer de biz okurlara ayırıyor.

Mahmut Temizyürek değıişik bir gürlöltü. 'Yeryüzünü Gezen Atlı' da bildiğiniz zamanla boğuşmuyor gizli gizli gezerek (s. 15). Onun elvedası yıkık saraylardan, büzölen kale ve burçlardan eşip geliyor karşımıza. Önünde dik durup seyredilecek bir kitap bu. Yeryüzünden önce insanı geziyor çoğunca. Atını da kitaplığımızda bir yere bağılayarak.

Mahmut Temizyürek, *Yeryüzünü Gezen Atlı*, Yasakmeyve Yayını, Kasım 2004, 80 Sayfa.

ŞİİR VE İKLİM

Yusuf ERTEN

*“Tebeşire atlayıp gezinmeye çıktılar,
Virgülün kandiği yer tarih iskelesiydi
Gece kara mı kara, hava kötü mü kötü,
Ancak o kadar olur bir çalışkan karnesi,”*

Ülkü Tamer

Bizde ilk çeviri şiirlerin yayımlanması Tanzimat dönemine rastlar. Edebiyat alanında ilklerin adamı olarak anılan İbrahim Şinasi'nin çabalarıyla başlayan çeviri çalışmaları, Cumhuriyet sonrasında sistemli bir hal almaya başlar. Cumhuriyet'e kadar şair ve yazarların büyük bir kısmı İstanbul'da yaşayanlar arasından çıkıyordu. Bu durumun tersine dönmesinde şu üç gelişme etkili olmuştur: Tercüme Bürosu'nun, Köy Enstitüleri'nin ve Halkevleri'nin açılışı... Şu an aramızda bulunmayan birçok şair, dünya edebiyatından tanınmış şairleri Türk okurlarıyla tanıştırmada önemli görevler üstlendi. Önemli çevirilere imza atmış, bu şairlerimiz gençler tarafından ne derece biliniyor acaba? Sabri Altınel, A. M. Dıranas, S. E. Siyavuşgil, Suphi Aytımur...

Ya bugün aramızda olan onlarca şair yazar: İ. Berk, C. Çapan, S. Maden, T. S. Halman, Ü. Tamer, A. Cemal, Y. Onay, A. Necdet, E. Alkan, E. Alovera, E. Canberk, A. Behramoğlu, Ö. İnce, E. Batur, A. Cengizkan, daha gençlerden; Metin Fındıkçı, Neşe Yaşın, Tozan Alkan, Nice Damar... Her okur, yazılan şiiri okurken kendi içinde zihinsel bir çeviriyle karşılaşır; okuduğu şiirin çeviri olması bu zihinde okur arasındaki mesafeyi daha da uzatır ve zora sokar; ama usta şairler bu zorlukların bilinciyle işe koyulduklarında ortaya tadına doyumaz metinler çıkabiliyor. Bunun yanı sıra aynı şiirler iki farklı çevirmenin elinde birbirine benzemeyen farklı metinler halinde karşımıza çıkabiliyor... Son günlerde dergiler başta olmak üzere bazı yayın organlarında çevirmenlerden çağrı başlığı altında haberler yayımlanıyor... Bütün ömrünü çevirmenlikle geçirenlerin (ki bunların arasında dünya edebiyatının köşe taşlarını dilimize çevirmiş, ellinin üzerinde kitaba imza atmış olanlar da var) elinde bırakın bir sosyal sigorta güvencesini “yeşil kart” bile yok. Bunca emekle, yalnızlık ve dirençle çevirdiğiniz bir kitabın birkaç sözcüğünü “takla attırıp” kendine mal eden tanınmış yayınevi sahiplerine ne demeli! Korsan kitaba karşı yürüyüş düzenlemek için hazırlanırken kendi yayınevinde binlerce korsan kitapla basılanları hiç karıştırmayalım. Galiba Oktay Akbal'ın dediği gibi oldu: “Önce ekmekler bozuldu.”

Gazeteci, çevirmen, denemeci Selahattin Hilav, 77 yaşında (12 Mayıs 2005) evinde ölü bulundu. Klasik ve çağdaş tanınmış Batılı yazarların yapıtlarını Türkçeye çeviren Hilav, “*Bulanıt*”yı ilk çeviren yazarımızdı. *Marx'ın Sosyolojisi*, *Diyalektik Düşüncenin Tarihi*, *Felsefe El Kitabı* tanınmış çevirileri arasında sayılabilir; fakat Türk okuru, onu daha çok Michael Faucault'nun “*Bu Bir Pipo Değildir*”iyle tanır. Selahattin Hilav, toplam kırk çeviri kitaba imza attı... “Yabancılaşma” kavramını Türkçeye ilk kazandıran çevirmendi; nerden bilebilirdi kendi ismine, hizmet ettiği dilde ürün veren üç yazardan ikisinin “yabancı”

kalacağını... Bu duyarlılık konusunda gençlerden hiç söz açmayalım; onların bir kısmında Tahsin Saraç, pişmaniye markası; Azra Erhat, yazım hatası; Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), Akdeniz yakası çağrışımı yapıyor!

Genç şairler kendi kuşağına mensup çevirmenleri bile tanımaktan aciz... Sözgelimi Tozan Alkan ismi onlara ne ifade ediyor acaba? Aralarında Victor Hugo'nun “*Seçme Şiirleri*”, Lord Byron'un *Seçme Şiirleri*, Oscar Wilde'in “*Reading Hapishanesi Baladı*”, William Blake'in “*Masumiyet ve Deneyim Şarkıları*”, Tristan Tzara'nın “*Dada Manifestoları ve Seçme Şiirler*”inin bulunduğu nice seçkin çeviriyle buluşturdu Türk okurlarını... Sadece (Özdemir Âsaf çevirisinden sonra cesaret isteyen) *Reading Hapishanesi Baladı* bile Tozan Alkan'ın çevirideki yetkinliğini ve inceliğini gözler önüne serecek başat bir örnek olarak kayıt altına alınabilir. Ne yazık ki bir kısmının adını andığım bu çevirilere dair (Bir İngiliz dergisinde yayımlanan bana ait yazının dışında) hiçbir tanıtıma, incelemeye rastlayamadım... Bizim ölülerimiz güzeldir! Şairimiz, yazarımız, düşünürümüz ölür ölmez onu allayıp pullayıp birkaç gün ısıttıktan sonra tekrar eski yalnızlığının içerisine uğurlarız. Yaşayanlara dair olumlu duygu ve düşüncelerimiz kara bir taşın altında diz çöküp oturmayı sürdürür.

Bugün genç şairlerin önemli bir kısmı yabancı dil biliyor; internet üzerinden dünya edebiyatında neler olup bittiğini izleyebiliyorlar; fakat iş kendi çevirmenlerine gelince –birkaç istisna dışında– bihaber oluşları yüzlerinde geziniyor. Yüz elli yıl önce Fransız edebiyatıyla tanışan Tanzimat aydınları buldukları her şeyi çevirip (uyarlayıp) Türkçeye kazandırma derdindeydi. Tercüme Bürosu'nda görev alanlar da aynı ruhla, Türkçeyi dünyada olup bitenlerle tanıştırmaya derdiyle yüzlerce eseri dilimize çevirdi... Bugün, özellikle gençlerde, böyle bir anlayışın toplumsal izleri ortadan kalkmış gibi... Varsa yoksa “ben”... Yazılan şiirler, romanlar, hikâyeler “ben” etrafında geliyor. Dilin toplumsal bir unsur, bir kültür taşıyıcısı, insanları bir arada tutan bir olgu olduğu bilinci ortadan kalkmış gibi görünüyor; yoksa bir genç şair, güzel bir şiirine rastladığı bir çağdaşının varlığından, üretiminden duyduğu hazzı paylaşmaktan geri durmazdı... Bu arada, haberli misiniz bilmiyorum: ODTÜ'de Amerikan futbolu takımı kurulmuş... Dershanede aynı sırayı paylaştığı arkadaşını rakip gören, onun başarısını kendi önüne koyulmuş bir engel gibi hissedenlerden farklı bir sorumluluğu olmalı genç şairin. Bu da insanın kendisiyle, önünde duran kâğıtla, yok edilmesin diye uğraştığı ormanla ve yol arkadaşlarıyla barış içinde yaşamayı özlemesinden geçiyor galiba.

Özdemir İnce 12 Mayıs 2005 tarihinde kendisiyle yapılan söyleşinin bir yerinde bakın ne diyor:

“Rimbaud, Lautréamont, Aloysius Bertrand'ı çevirdikten sonra; Ritsos, Seferis ve Kavafis'i Herkül Milas ve İoanna Kuçuradi ile birlikte çevirdikten sonra çeviri programım sona erdi ve çeviri yapmayı bıraktım. Bir genç şair adayı bu altı şairi okusun adam gibi şair olabilir. Alçak gönüllü olmama gerek yok, eleştirmen olmak isteyen kimse de yukarıda adımı verdiğim dört kitabımı okumak zorunda.” (Özdemir İnce, Söyleşen: Ümit E. Uyanık, *Cumhuriyet Kitap*, Sayı: 795)

Yayın Yönetmeni : Ramis DARA
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Melih ELAL
Yönetim Yeri : Barış Mah. Adalet Sok. Adaletkent Sitesi
H Blok, D: 3 16140 Nilüfer - BURSA
Yayın Danışmanları : İhsan ÜREN, Hilmi HAŞAL,
Serdar ÜNVER, Nuri DEMİRCİ.
Dağıtım : Pentimento Art Shop (0212 2933959)
Yayın Türü : Yaygın süreli yayın.

Yazışma Adresi : Ramis DARA P.K. 68 16361 Ulucami - BURSA
Katkı Payı : 15.000.000 TL ya da 15 YTL
Posta Çeki : Hilmi HAŞAL adına 584893 numaralı hesap
Dizgi : Emel COŞKUN
Baskı : Özsan Matbaacılık, İzmir Cad., No: 221 BURSA
Elektronik Posta : akatalpa@hotmail.com
Faks : 0 224 2254052
ISSN : 1305 - 7685

Şiir ağırlıklı aylık edebiyat dergisi *Akatalpa* (www.akatalpa.com) Ocak 2000'de Bursa'da kurulmuştur. Ticari amaç gütmeyi için yazarlarına telif ödemez.